

ORADOUR

ELVIS PEETERS

IN SAMENWERKING MET NICOLE VAN BAEL

ORADOUR

VOETNOOT

© 2012 Elvis Peeters / Stichting Voetnoot

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever: STICHTING VOETNOOT, AMSTERDAM
info@voetnoot-publishers.nl / www.voetnoot-publishers.nl

ISBN 9789078068907

NUR 301

Ze lieten het dorp dakloos achter.

Dat is wat in het oog springt. Dat is wat ze de wereld wilden tonen.

Het fundament van een woning is haar dak, daaronder wordt het huis gebouwd. Vier muren maken geen huis, dat doet het dak. Vier muren maken een gevangenis.

Aan wat ze zei, viel niet te tornen. Die felheid, die overtuiging.

Ik nam haar mee het dorp uit, naar de auto. Ondersteunde haar met een hand aan haar elleboog.

Ze liet het toe.

Ik had met haar naar om het even welke plek kunnen rijden die eerste tien minuten, dacht ik achteraf.

Ik reed traag, speurend.

Stopte bij een café aan een plein in het nieuwe Oradour.

Een koffie?

Ze knikte. Kreeg weer een blos op haar wangen.

Ik was naar het dorp gekomen omdat ik erover gelezen had bij de dichter Geert Van Istendael. *De Naaimachientjes van Oradour* is niet zijn sterkste gedicht. Dat ligt niet aan de dichter, maar aan het onderwerp. Over Oradour kan geen sterke tekst worden geschreven, dat zou verwaandheid zijn.

Een dorp zonder daken, zei ze, hoe moet je thuiskomen op zo'n plek?

§

Silence, het woord op het bord bij de ingang van het dorp viel haast niet te lezen. Verweerd, gebleekt, door de regen, de zon, de tijd. Alsof zelfs de stilte hier uitgewist wil worden.

Hier werden op een middag, een avond, een nacht, het was lente, zeshonderdtweeënveertig levens beëindigd. Dat zijn er veel in één keer. Het verhaal staat in de brochure.

Het bloedbad van Oradour-sur-Glane.

Op zaterdag 10 juni 1944.

Een troep van de Waffen-SS omsingelt het

dorp. De bevolking wordt bijeengedreven, de mannen worden van de vrouwen en kinderen gescheiden, iedereen wordt afgeslacht. De huizen worden in brand gestoken, de lijken verbrand en in een massagraf gedumpt.

Dat is in grove bewoordingen wat er is gebeurd.

Dat is het verleden.

Gaat het, vraag ik.

Ze knikt.

Ze beeft wanneer ze van haar koffie drinkt, trillend zet ze het kopje neer.

Wil je iets sterkers, een cognac?

Ze schudt van nee.

Ik neem er zelf een.

Ze glimlacht en haar lippen trillen, bleek, vermoeid.

Van het dorp kende ik alleen het gedicht.

Nu lees ik het woord 'silence', dat wegschilfert, zich lijkt terug te trekken in het hout van het bord waarop het staat geschilderd.

De zon schijnt mild. Het is opnieuw juni.

Voor ieder huis blijf ik staan. Ik kijk. Zonder iets te zeggen.

Ik kijk.

Wat kan ik zeggen?

Achter de eerste muur, die tot op manshoogte overeind is gebleven, op de binnenhof van wat, afgaand op de machines die hier op een hoopje bij elkaar staan, een kleine boerderij moet zijn geweest, verheft zich een waterput.

Gras groeit, blijft groeien, kruipt over het zand, langs de randen van de stenen.

De machines zijn maaimachines, verroest, onttakeld, de houten dissels verdwenen, opgebrand. De maaibladen, van ijzer, nog stijf rechtop in de lucht, nutteloos, zijn niet in staat zelfs maar de wind te maaien.

Juni was het, volop de tijd om te hooien.

Deze rust, vandaag, kan niet hun rust geweest zijn, toen. Op de weiden moeten de koeien hebben gegraasd waarvoor het hooi bestemd was. Ik stel me voor hoe klaaglijk het loeien van de ongemolken dieren langs de flauwe hellingen klonk, terwijl de grauwe rook naar de lucht zocht.

Huis na huis kijk ik toe.

De venstergaten, perfect rechthoekig, tonen de leeggebrande woonkamers, winkels, keu-

kens, kelders. De naaimachientjes zijn verroest; de meeste nog rechtop, sommige op hun zij, op de grond, of op een hoop stenen; de tafels waarop ze misschien stonden: opgebrand, de as ervan vervlogen, uiteengewaaid, weggespoeld met de regens.

Ik wandel door de hoofdstraat, waar de tramsporen liggen, in de richting van de kerk.

De krater in het dak boven het schip toont de hemel: blauw, weids. Zoals op de ochtend van 11 juni 1944, veronderstel ik.

Hier werden de vrouwen en de kinderen omgebracht, met springstof, met geweervuur. De gebedsbanken hebben ze achteraf over de lijken gegooid en in brand gestoken. Tegen een muur liggen de gesmolten resten van een klok.

Ik steek de straat over naar het grasplein naast de weg waar toen het tramspoor uit het dal omhoogkroop.

Ik zag haar toen ze zich bewoog.

Misschien stond ze daar al de hele tijd roerloos in de schaduw onder de brede kruin van de boom, tegenover de ruïne van een bakkerij. Ze draagt een kleine tas. Bleke haren hangen los over haar schouders.

Terwijl ze het grasplein oversteeft, blijven haar ogen onafgebroken op de verwoeste huizen gericht. Ik volg haar, eerst met mijn blik terwijl ze naar de straat loopt, over de stoep, naast de tramsporen, daarna daadwerkelijk wanneer ze in de bocht de splitsing neemt naar rechts en achter de rij kapotte huizen verdwijnt.

Ik weet dat de straat doodloopt op de muur die het hele dorp omsluit: ze zal zich moeten omdraaien en terugkeren.

Ik blijf staan, zie haar voortstappen met de vastberadenheid van iemand die leeft en het leven, of de dood, uitdaagt dat te weerleggen.

Een krachtige gestalte.

Ik sla de straat in die zij weer verlaat, waar de resten staan van een school.

Van twee scholen, lees ik.

Bomen groeien tussen de overblijfselen van wat de klaslokalen moeten zijn geweest, steken hun donkergroene kruinen in de zon. De buitenmuren zijn bijna krijtwit in het licht.

Ik zie nu ook andere bezoekers door de straten lopen, een gezin met kinderen, een jongeman met een fototoestel.

Ik neem geen foto's, ik wil alles op mijn netvlies bewaren.

Niets kan het moment vervangen dat ik hier werkelijk sta en de overblijfselen zie van wat eens een oorlog is geweest en merk hoe de bomen blijven groeien, de vogels blijven fluiten en de oude elektriciteitsdraden tussen hun palen blijven hangen.

Ik loop verder, zoals zij, langs het tramspoor, langs het plein met het gras, waar vroeger markt werd gehouden en werd gefeest, het wrak van de eenzame auto op de hoek.

Zeshonderdtweeënveertig mensen vonden hier op een namiddag of een avond de dood. Ik heb de huizen niet geteld die in brand werden gestoken, maar niet één bleef gespaard, ook niet het postkantoor, niet het tramstationnetje, niet het bijgebouw, niets.

§

Misschien moet je iets eten, zeg ik, een kleinigheid.

Ze lijkt me brozer dan ik eerst dacht.

Ze haalt haar schouders op. Een kleine, schok-

kerige beweging, alsof zelfs dit haar moeite kost. Haar blik op de rand van de tafel gericht, waar haar lege kopje staat.

Wil je echt niets, vraag ik nog een keer.

Ze slaat alleen haar ogen even op, kort, koortsig bijna, alsof ze zoekt en ten slotte het antwoord aan mij overlaat.

Ik bestel twee keer zomersalade.

Ze kijkt naar buiten, naar het plein waar een paar mensen lopen, dorpsbewoners, toeristen, onder de platanen.

Achter het plein zinken de huizen weg langs de naar omlaag lopende straat, verderop strekt zich het groen uit van de vallei en de hellingen, een kalm landschap.

De waardin brengt het bestek en de salade.

Ik sprenkel er olie, azijn en peper over.

Ze staart nog steeds voor zich uit.

Eet wat, zeg ik.

Ze knikt.

Uiteindelijk neemt ze de vork op en het mes.

Op het kerkhof zag ik haar opnieuw. Ze wandelt tussen de graven.

Af en toe blijft ze staan, wacht, met gebogen hoofd. Alsof ze een gebed zegt.

Ik loop door naar het Gedenkteken. De zuil waar een paar Franse vlaggen halfstok hangen. Links en rechts van de zuil is de muur waarin zeshonderdtweeënveertig namen gebeiteld staan. En een leeftijd.

De leeftijd van deze namen.

Achter mij hoor ik haar voetstappen, over het pad, over de stenen vloer van het Gedenkteken.

Ze staat voor de muur. Ze leest ze een voor een, zeshonderdtweeënveertig namen. Kinderen, bejaarden en mannen, vrouwen in de kracht van hun leven. Allemaal op die dag in juni beëindigd, zestig jaar geleden. Ik zie dat ze niet een naam overslaat, tien rijen onder elkaar, van Aimond Monique 12 ans tot Telles Philibert 2 ans.

Zeshonderdtweeënveertig namen.

De zon op haar schouders.

Aan de voet van de zuil staan twee stenen kisten met een glazen deksel. In de kisten liggen duizenden stukjes halfverkoolde botten, resten van wie hier werden teruggevonden. Ik kijk er vluchtig naar. Beenderen, bruin, zwart, grijs, stukjes kaak, stukjes knie, stukjes schouder, niet thuis te brengen stukjes mens.

Ook zij houdt stil bij de kisten.

Het ontroert me hoe ze daar staat, ingetogen.

Dan buigt ze voorover. Om het goed in zich op te nemen, denk ik. Maar ze buigt dieper, zakt door haar knieën.

Ik hoor het dierlijke geluid waarmee ze braakt.

Ze loeit, jammert, grijpt zich vast aan een van de kisten. Hulpeloos, eenzaam, onbeholpen, alleen, kotst ze over de doden, over de mikmak van verbrijzelde beenderen die niemand meer en dus allen toebehoren.

Ik loop naar haar toe.

Ze ziet bleek, haar ogen onvast zoekend, vol tranen, haar mond vuil, braaksel druipt van haar kin, haar armen zijn krachteloos.

Ik neem een zakdoek, veeg haar lippen en haar kin schoon.

Gaat het?

Ze kijkt me aan, haar blik afwezig, ik vraag me af of ze me wel ziet. Ze knikt moeizaam.

Wil je iets drinken? Je mond spoelen?

Ik houd haar arm vast.

Kom.

Ik zie hoe ze de salade eet. Haar ogen staan weer strak. Haar handen bewegen soepel. Ze kauwt, ze herademt, in stilte. We zwijgen.

Wanneer we allebei klaar zijn met eten, roep ik de dienstster.

Nog een koffie?

Water, zegt ze.

Ik bestel wijn.

We drinken, kijken naar het plein, de vallei, het zonlicht dat een waas over de hellingen drapeert.

Je hield me in het oog, zegt ze.

Ja, zeg ik.

Waarom?

Omdat je gezicht zo ernstig stond.

Ze zwijgt. Ze laat de stilte haar werk doen.

Ik hoor hoe mijn woorden verklinken. Hoe ze in mijn hoofd namompelen. Tot ze niets meer betekenen, niets. Tot ik niet meer verdraag dat het bij deze zinnen blijft.

Sorry, zeg ik. Ik was onder de indruk, daarom.

Ze kijkt me koud aan. Harde, onbarmhartige ogen.

Wat nu, vraag ik.

Ik wil terug, zegt ze, ik wil er opnieuw heen.

Ik zie hoe zacht haar borst op haar adem deint.

Meteen? Zal ik je brengen?

Ze neemt haar tas van de tafel, haalt er geld uit, legt het naast haar bord.

§

Ik leun achterover, mijn hoofd naar de zon, de zon valt op mijn gezicht.

Ik let op haar tas. Ze loopt alleen de straat af. Met één oog, vernauwd tot een spleet, kijk ik haar na. Hoe ze opnieuw elke gevel in zich opneemt, de ganse verbrokkelde straat. Tot het zonlicht in kringen trekt en ik ook dat ene oog moet sluiten.

Ik heb haar tas, ik weet dat ze terugkomt.

Opnieuw de rust die hier hangt. Nu en dan een vogel, een enkele keer het toeteren van een auto dat opklinkt uit het nieuwe dorp beneden aan de helling.

Het zwijgende zonlicht.

Zoals ook de regen wellicht zwijgt wanneer hij hier valt. Nergens een dak om hem op te vangen, geen sijpelen over de pannen, geen gemurmel in een regenpijp. Alleen het gestage neerplenzen dat de muren nat maakt, dat zon-

der een woord wegdringt in het stof. De gesmolten klok niet bij machte nog te klinken, hoe hard de regen ook valt, misschien nog een dof, onduidelijk roffelen, wie zal het me zeggen?

Wanneer ik mijn ogen open, zit ze een meter van me vandaan.

Wat zoek je hier, waarom wou je terugkeren?

Wat wil je over mij weten, zegt ze, roep ik meer vragen op dan deze huizen?

Ik zie hoe rood haar lippen zijn, hoe ze met ieder woord donkerder kleuren.

Die twee kisten beenderen, zegt ze, de namen op die muren kunnen nooit voldoende zijn voor die twee kisten beenderen.

Hoe heet je, vraag ik.

Maar ze heeft zich al afgewend, kijkt de kant op waar het pad wegleidt uit dit dorp.

Welke weg ik ook neem, zegt ze, ik kom niet weg uit dit dorp. Ik wacht op de tram, hij komt niet. Ik wil een brief versturen, het postkantoor is dicht. Kijk, hoe vaal deze gevels oplichten in de namiddagzon. Nergens een geranium op een balkon. De straten grauw van hier al jarenlang in zichzelf gekeerd te liggen. Buiten

de muren van dit dorp hebben ze geen bestemming. Wie kan het gewicht van deze straten dragen? Het enige hotel staat leeg, geen meubilair, zelfs geen vloer in de kamers.

Welke slaap kun je hier vinden, vraagt ze.

Waar zal ik je naartoe brengen?

Ze logeert bij een boer, een paar dorpen verderop.

Ik gooi haar tas in de wagen. Ze stapt in.

Tijdens de rit wijst ze alleen maar de weg, verder is ze stil.

Zwijgzaam volg ik haar aanwijzingen, breng niets in tegen haar stilte. Het ruisen van het landschap, de heuvels, de glooiingen, de weiden, is genoeg. Het aanwaaien van een net te verdragen werkelijkheid.

De boer en zijn vrouw zijn vriendelijk, nodigen me mee uit aan tafel. Ze zwijgt, ik stem toe, ga tegenover haar zitten tussen de andere gasten.

Ik neem deel aan de gesprekken, af en toe glimlacht ze, zegt een paar woorden, over het landschap, over de onmetelijke zomer die in de lucht hangt, zegt dat ze moe is.

Dat ik haar daarom gebracht heb, zeg ik, dat

ze er uitzag als iemand die een lift verdiende.

De boerin knikt, iedereen knikt.

Na het dessert gaat ze meteen naar haar kamer.

Ik blijf achter op het erf bij de anderen, bij de koffie die de boerin schenkt. De boer roept naar zijn honden die elkaar achterna zitten.

De ene hond heet Pomme, de andere heet Newton. Er heerst respect voor de zwaartekracht op dit erf.

Ik ga, zeg ik.

In de auto ligt haar tas, die heeft ze vergeten. Ik laat ze liggen. Rijd het erf af.

Tot voorbij de bocht rent Newton me achterna.

§

Nacht. Oradour moet ergens achter een van die heuvels liggen, gedooft, in het duister dat tot op de bodem van de huizen zakt.

Ik probeer het me opnieuw voor de geest te halen, de beenderen, haar gezicht, de stuip die door haar gebogen lichaam trok, het loeiende braken. Zo ontredderd dat de walging haar fy-

siek overmande, de zeshonderdtweeënveertig namen, de as en de botten in de kisten, tastbare tekenen van wat niet meer te redden viel.

's Anderendaags keer ik terug.

Ze speelt op het erf met de honden. Ik hoor haar lachen.

Je tas, zeg ik.

Ze schudt de honden van zich af.

Bedankt.

Ze legt de tas op de grond, naast de bank waarop ze gaat zitten.

De tas heeft de hele nacht in de auto gelegen. Wellicht zit haar identiteitskaart erin, haar rijbewijs, andere papieren, kleine persoonlijke dingen, haar adres. Ik heb er niet in gekeken. Misschien omdat ik wist, waar ik haar kon vinden.

§

Oradour ligt langgerekt tegen de heuvel, bijna bovenaan de glooiing. Lager is het nieuwe dorp gebouwd met dezelfde naam, met levende mensen. Het oude ligt tussen zijn muren in de teruggekeerde hitte van de junizon.

We rijden er vandaan.

Zwijgzaam, de raampjes van de auto wijd open.

Een zwijgen dat uren duurt, tot de kust al bijna in zicht komt. Tot we het licht zien dat boven de zee moet hangen en zich ongehinderd uitstrekt tot voorbij de horizon.

Het doet deugd zo ver te kunnen kijken.

Ik parkeer de auto dicht bij het strand.

Ze neemt haar schoenen in haar hand wanneer ze het zand betreedt. Ik houd de mijne aan.

Ook hier dwingt de stilte ons tot zwijgen. De stilte en het licht dat ons de ogen wast, zo sterk en helder werpt het zich op ons, dat het ons sprakeloos doet staan van de wijidheid waarmee het ons omringt.

Deze stilte is anders: ze laat het dreunen en grommen horen van de golf na golf aanrollende oceaen, de miljoenen keien die ze uitspuwt en weer meesleept, het zilte knisperen van het zich wegslikkende water wanneer ze naar adem hapt om opnieuw dof roffelend uit een onmetelijke diepte naar het strand te spuwen.

Ze raapt een keitje op, werpt het naar de oceaen, zo hard ze kan.

De oceaan slokt het op, schuimig, kolkend, laat er geen spoor van achter.

Van de kant van de dood gezien, zegt ze, tegen de wind in, zodat haar woorden nauwelijks vooruitkomen, bestaat er geen verschil tussen een kogel of een hartaanval, tussen kanker of een executie, dat weet ik wel, maar betekent dit dat het ook vanuit het leven gezien niets uitmaakt? Dat het een louter juridisch verschil is?

Ze gooit een keitje in het zand, waar het blijft liggen.

Zo maalt het door mijn hoofd, zegt ze.

Ze raapt opnieuw het keitje op. Haar knokkels wit van de kracht waarmee ze het keitje omklemt. Ze holt verder het strand op, draait zich om, schopt naar het water, rent het achterna terwijl het zich terugtrekt. Tot de volgende golf aanrolt.

Met geduldige blik zoekt ze de precieze lijn waar de hemel het water raakt. Ze vindt die niet, niet exact, geeft het schouderophalend op.

Overwonnen door de elementen, of het optisch bedrog, lacht ze. Ze lijkt zich niet langer om haar vragen te bekommeren, hapt naar adem in de wind die onverminderd waait, rent

met blote voeten over de vloedlijn en wacht op het zwellen van het water.

Bruisend omspoelt het haar voeten, kolkt over haar enkels, schuim likt haar knieën.

Ze draaft voor de golf uit, hij stort zich in haar knieholten, plukken schuim vangen de zoom van haar rok. Ze huppelt langs de vloedlijn waar het tij vergeefs naar haar hielen grijpt.

Haar schoenen houdt ze de hele tijd in haar hand.

We drinken koffie met cognac op een terras bij de oceaan.

Op die ochtend toen in juni, na die nacht, moeten hier aan het strand ook mensen hebben gelopen, vissers, of wandelaars misschien, of baders zelfs, die net als de meeste mensen hier vandaag, niets afwisten van wat daar was gebeurd. De zee joeg toen precies als nu haar golven het strand op en trok ze weer terug. Aan die beweging is al die jaren niets veranderd.

Tijdens de terugweg slaapt ze onderuitgezakt op de achterbank.

Ik rijd. De eerste heuvels doemen op, donker

tegen het zwart van de nacht. De weg naar de boerderij tussen de weiden met de dommelende koeien in het spookachtige maanlicht.

De schicht van een uil.

De korte blaf van Newton of Pomme.

We zijn er, zeg ik, terwijl ik zachtjes aan haar arm schudt.

Ze slaat haar ogen op, stapt uit. Zoekt bij het licht van de koplampen naar de sleutel.

Verdwijnt in het huis.

§

Ze kijkt naar de heuvels, naar de wolken, naar de buizerd die boven de vallei zweeft, een kleine uitroep toevoegt aan het landschap.

Ik zoek een uitweg voor die beenderen, zegt ze.

Ze aarzelt.

Alleen is dat onmogelijk.

Kan ik je helpen?

Ik ken jou niet, glimlacht ze. Is dat genoeg? Sommige dingen kun je alleen maar begrijpen als je ze samen begrijpt.

Opnieuw zie ik de buizerd in grote kringen over een heuvelkam zweven. Ik probeer me in te

beelden hoe scherp zijn blik is en dat hij van op die hoogte zowel het erf van deze boerderij kan zien als het dorp met de beenderen. Dat hij haarscherp de beenderen kan onderscheiden, indien het zonlicht niet hinderlijk op het glas valt en weerkaatst. Beenderen die daar al jaren onaangeroerd liggen, als overblijfselen van een prooi zoals hij ze kent.

§

We laten de auto achter op een plein in het nieuwe Oradour.

De rest van de weg omhoog naar het Herdenkingscentrum leggen we te voet af. Het lijkt me beter de auto niet op de parkeerterreinen bij de ingang te parkeren omdat hij dan misschien als enige de hele nacht daar achterblijft. Het zou de bewakers van het centrum tot extra aandacht kunnen aanzetten.

Ze ziet er ontspannen uit.

We hebben allebei voor wat mondvoorraad en drinken gezorgd, in onschuldige hoeveelheden. Water in een plastic flesje, een kartonnetje sinaasappelsap, koekjes, een banaan. Bij de ingang worden onze rugzakken gecontro-

leerd. Dezelfde bewaker als vorige keer, maar hij lijkt geen van ons beiden te herkennen.

Opnieuw in het dorp. De grijze muren, zonlicht dat scherp door de gaten in de gevels valt.

Dit keer kijken we anders naar de huizen.

We noemen ze nog steeds huizen – omdat ze het geweest zijn, bewoond werden, nooit hebben opgehouden iets anders te willen betekenen – hoewel ze meer dan ooit het tegendeel zijn. We zeggen huizen omdat dit een dorp blijft – een dorp van doden, maar ook zij moeten wonen en waar kan dat beter dan hier waar hun beenderen liggen, hun namen worden bewaard.

We slenteren langs Garage Desourteaux met de verroeste skeletten van enkele auto's en bestelwagens. Van de wielen zijn alleen nog de velgen over, de voertuigen met hun chassis plat tegen de grond, daar kruipt niemand onder.

We kijken anders naar de huizen. Zoekend.

We gaan op het gras zitten in de schaduw van een van de bomen bij het marktplein. We kijken naar de ruïnes rond het plein.

Aan de overkant staat het wrak van de auto van dokter Desourteaux.

De dokter was er niet die ochtend toen het dorp werd omsingeld. Hij bezocht een patiënt in een naburig dorp en keerde nietsvermoedend terug.

Zijn auto staat nog steeds waar ze hem deden uitstappen, op de hoek van het marktplein. Het lichaam van de dokter was een van de tweenvijftig die konden worden geïdentificeerd.

De auto werd vernield, in brand gestoken. Het wrak zonk steeds dieper weg in de grond. Enkele jaren geleden werd het weer omhooggetild, vastgezet met stenen, behandeld tegen het wegroesten.

Ik kijk naar de naaimachientjes waar ik Geert Van Istendael dankbaar voor ben.

De bomen waaronder we zitten, moeten indertijd jonge boompjes zijn geweest.

Deze schaduw was altijd al voor ons bestemd, de doden hebben hem niet zien groeien. Nooit dit marktplein gezien met deze statige bomen.

Volgens een ander verhaal is het niet de auto van de dokter, maar die van een wijnhandelaar. De dokter had hier inderdaad zijn wagen achtergelaten toen hij terugkwam van zijn ronde en zich bij zijn vader voegde die de burgemeester was, om te zien wat er ging gebeu-

ren. Zijn wagen werd enkele dagen later naar zijn erf gesleept. Maar op het domein van de dokter hebben we geen wagen gezien.

Souvenirjagers hebben veel weggehaald voordat het Herdenkingscentrum werd opgericht en men het dorp, dat bij die gelegenheid ook ommuurd werd, alleen nog langs daar kon betreden.

Ook dat is geschiedenis.

Links van het marktplein ligt de schuur van de familie Laudy. Daar werden zestig lijken gevonden. Uit de schuur konden vijf mannen ontkomen. Robert Hébras, Marcel Darthout, Yvon Roby, Clément Broussaudier en Mathieu Borie, hun namen zijn bekend. Ze geraakten op een binnenkoer, Borie, die metselaar was, wist snel een gat in een muur te maken waardoor ze in een tuin kwamen, waar ze zich verstopten in konijnenhokken. Daar wachtten ze hun kans af om tussen de akkers en de bossen weg te komen van het dorp – toen was het al avond, de huizen brandden. Een zesde man, Pierre-Henri Poutaraud, ontsnapte eveneens uit de schuur, de soldaten kregen hem in de gaten, schoten hem neer op de weg naar het kerkhof.

Heb jij een plek gezien waar we straks kunnen blijven?

Onder de struiken bij de kleuterschool lijkt ons de beste plaats. We kunnen gemakkelijk door de vensternissen klimmen, over de puinstenen omhoog naar de achterwand waarachter de struiken groeien. Het kan snel gaan, niemand zal ons zien.

Dit dorp is verder gegroeid zonder zijn bewoners – de geschiedenis nam het van hen over. De Duitsers hebben het die dag in de lente uit de kringloop van de dagen en de seizoenen getrokken, het met geweld in de geschiedenis geworpen en het er achtergelaten, dood, dakloos, rokend, zwartgeblakerd.

De geschiedenis die zich bedient van herdenkingsplechtigheden, rechtszaken, getuigenverklaringen, van souvenirjagers, nabestaanden, architecten, ingenieurs, politici, mensen die getroffen zijn door het gebeurde en het willen bewaren, erover waken dat dit niet vergeten wordt, met het doel haar overeind te houden, de geschiedenis haar zin te geven.

Welke zin in dit geval?

Dit is het hotel van de familie Avril, zegt ze – niet: dit was het hotel.

De plek waar zich onder de trap, die er niet meer is, de drie kinderen van de Joodse familie Pinède schuilhielden die later wisten te ontsnappen. De oudste, een dochter, was tweeëntwintig.

Hun ouders gaven gevolg aan de orders van de Duitsers om te verzamelen op het marktplein voor een identiteitscontrole, maar geboden hun kinderen zich in het hotel te verstoppen.

De voorgevel is er nog tot aan de eerste verdieping, de dwarsbalk boven de deuropening is er nog, boven het venstergat is alles weg, een rechthoek zonder bovenzijde die uitgeeft in de lucht, een gapend venstergat waar de hemel zich in stort.

Van het huis ernaast staat de voorgevel tot aan de dakrand overeind. De zijgevels tonen venstergaten op de eerste en tweede verdieping. Op beide zijgevels een schoorsteen, net voorbij de punt waar de nokbalk moet hebben gezeten, grijs, in het zonlicht bijna wit. Het roet, de sporen van de brand, zoals bij alle huizen in dit dorp, weggeschuurd door decennia regen,

hagel, wind, sneeuw en misschien het zonlicht zelf. Naast het huis het muurtje, bovenaan afgewerkt met pannen, waarachter wellicht de tuin lag, nu bezaaid met puin.

In de vroege avond werden de woningen in brand gestoken, de doden waren dood.

De drie onder de trap zagen zich door de rook en de vlammen gedwongen hun schuilplaats te verlaten. Ze liepen het hotel uit langs achter, weg van de straat, waar de weiden en akkers lagen.

Daar stuitten ze op een SS'er, daarover bestaan getuigenissen, het staat in de brochure.

Het oudste meisje vroeg eenvoudig: wat moeten we doen? De soldaat die wellicht geen Frans sprak, zei niets, maar gebaarde met zijn arm naar het open veld, waarna de drie het op een lopen zetten en tussen de akkers verdwenen.

Hij verraadde hen niet, heeft niet op hen geschoten, hij liet hen ontkomen.

Het heeft niets aan de loop van de geschiedenis veranderd, deze beslissing die drie levens heeft gespaard, Joodse bovendien, twee meisjes en hun broer.

Ook zij zijn tenslotte gestorven, jaren, decen-

nia later, toen andere oorlogen woedden op andere plaatsen.

Net zo dood als hun ouders op die dag in juni.

Zijn zij minder vergeefs gestorven omdat ze al die tijd daarna nog hebben geleefd?

Heel die tijd aan de geschiedenis ontsnapt, maar haar wel van nabij in de ogen gekeken, dat armgebaar en de kogels die niet kwamen.

Het gaat niet om de dood, het gaat om het doden, zegt ze. In de dood zijn we allen gelijk, niet in het doden.

Terwijl we op de trappen zitten op de stoep van een huis waarover niets bekend is, waar geen lichamen werden gevonden, dat nergens in officiële stukken is vermeld tijdens de rechtszaak of achteraf, dat gewoon een huis is in een rij, vernield als de andere, zonder in het oog springend overgebleven huisraad, geen naaimachientje, geen kookfornuis, slechts een gapend gat achter de gevel, puin, dakloos, een anoniem huis, zoals zovele in een rij.

Het is warm, zegt ze, laten we teruggaan naar de schaduw.

Het is laat in de namiddag wanneer we over de lage vensterbank van de kleuterschool klimmen. De weinige bezoekers die nog in het dorp zijn, bevinden zich in andere straten, niemand houdt ons in het oog.

We maken het ons gemakkelijk onder de struiken, weggedrukt achter de muren van wat misschien de speelplaats of een stuk tuin is geweest.

Boven ons, boven de takken en het gebladerde waar we loerend doorheen kijken, neigt het blauw naar blekere tinten, wolkenluiers schuiven voor de hemel zonder het zonlicht te hinderen dat steeds schuiner uit het westen valt, zich nog boven de heuvels handhaaft.

Op dit uur stonden toen de eerste huizen al in lichterlaaie, misschien ook deze school.

Onderuitgezakt tegen de stam van de struik, een arm over de onderste tak geslagen, haar hoofd in de vorkholte van een tweede, zich splitsende tak, sluit ze haar ogen, haar benen languit over elkaar, haar andere arm slap naast haar bij haar tas, haar borst roerloos. Alsof vermoeidheid haar in één keer heeft geveld, de warmte misschien die onder de struiken hangt.

Ik zit tegen de muur geleund.
We wachten af.

Een voor een sterven de voetstappen weg, de ingehouden stemmen, de hoofdschuddend uitgestoten zuchten van de laatste bezoekers. Met de sluitingstijd valt de avond. Een bewaker doet nog vluchtig een ronde, merkt ons niet op, nergens beweging, levert het dorp weer uit aan de stilte zoals het op de bordjes staat.

Het laatste knerpen van grint onder een schoen. Zonlicht dat op een muur valt, een schaduw die zich terugtrekt, huiver die door een dun gebladerte gaat wanneer de wind zich afwendt, het suizen van het heelal, stilte.

Ze opent haar ogen, trekt haar knieën op, legt een hand in haar nek, wrijft over haar hals.

Ik reik haar een fles water aan. Ze drinkt een paar slokken, geeft de fles terug.

De geluiden komen nu uit het nieuwe Oradour. Auto's, mensen, geroep af en toe, geblaf, geratel, gebonk, getoeter, het kletterend neerlaten van een rolluik, het schuren en schreeuwen van metaal op metaal, gehamer, gerinkel,

geschetter, geloei, alles onduidelijk en alles door elkaar, met tussenpozen en tegelijk, uit de verte, in flarden, aanwaaiend, wegdeemsterend, een dorp dat leeft. Op de achtergrond.

Misschien hebben we dit onderschat, uit het oog verloren, uit het oor. De achtergrond die zich niet laat uitwissen, die gestaag zijn eigen tempo ontwikkelt. Nieuw leven naar boven pompt.

Ze houdt haar hoofd omhoog, luistert.

Stilte.

Toch.

Alleen het brommen van een kever vlakbij. Hij vliegt langs de struiken, een junikever, donker, griezelig, onhandig fladderend, een waas van snelle, doorzichtige vleugels achter zijn brede kop, verdwijnt hij naar het weiland voorbij de ruïnes.

Een lichte wind steekt op, geritsel in het gebladerde, een streling van de lucht langs mijn slapen, langs onze armen.

We kruipen onder de struiken vandaan, rechtop onder de blote hemel, klimmen door het lege venster naar de straat, onze doffe voetstappen, de ingehouden, zwijgende muren. We

staren naar het uitspansel.

Twee wandelaars die decennia later op een avond huiswaarts keren, vergeefs een bed zoeken achter de gevels, zelfs geen trap die naar een kamer leidt.

Ze zwijgt, luistert naar de voetstappen die in haar hoofd weergalmen tegen de sterren. De gevels geven geen kik.

We lopen de hoofdstraat af, keren terug, lopen elke zijstraat door, lopen voorbij elk huis.

De wind stroomt in lichte weifelingen over de straatstenen.

Nu pas zie ik dat van het goederendepot het dak er nog is.

Enkel van het goederendepot, de passagiershalte is uitgebrand, vier muren.

Uiteindelijk houden we stil op het marktplein, een eind van de bomen vandaan, van het autowrak vandaan, op het gras dat onze voetstappen dempt.

Ze laat zich in het gras zakken, ontdoet zich van haar rugzak.

Ze heeft haar armen rond haar opgetrokken knieën geslagen, wiegt zacht heen en weer terwijl ze daar zit, tenger, frêle.

Wie was het toen van nut, wat hier gebeurd is?

Dat heeft geen enkele studie kunnen achterhalen. Noch de Duitsers, noch een of andere officier, noch het Verzet – het was nutteloos.

Misschien was het een vergissing, wat doet het ertoe. Het is niet gewoon gebeurd, het is kunnen gebeuren.

Zeshonderdtweeënveertig, zegt ze.

Ik hurk naast haar neer, neem een slok water.

Ook zij neemt er een.

Wij zijn daarna gekomen, zegt ze, wij kennen van de oorlog alleen de ruïnes, de foto's en de verhalen, de romans, de studies, de overlevenden soms, de gedichten.

En nu zijn we hier, en na ons zullen anderen op andere soortgelijke plaatsen komen, want de geschiedenis gaat door met het uitspuwen van dit soort plaatsen.

Voor elke oorlog, voor elke moord wordt een boek geschreven, woorden, om te waarschuwen of te verklaren, om te behoeden, Tolstoj, Brecht, Remarque, Borchert, Patchen, Van Istendael, Mulisch, Serge, Duras, Boon, Aichinger, Vercors, Celan, noem maar op, Goldman, Kropotkin, Babel, Vittorini, Trakl, Malaparte, Adorno, de lijst

is zo lang dat de soldaten nooit aan vechten zouden toekomen als ze die boeken wilden lezen...
Wat ik wil zeggen...

Ze wendt haar ogen af, naar de verte, in het duister, achter de gaten, waar de levende dorpen liggen.

Wat betekent het?

Zeshonderdtweeënveertig.

Wat heeft de geschiedenis erbij gewonnen?

Niemand heeft er werkelijk bij gewonnen, vrees ik.

De bevelvoerende officier is nog geen drie weken later gesneuveld, zegt ze. Net zo zinloos als zijn slachtoffers: twee maanden later was dit deel van Frankrijk immers bevrijd.

En tien maanden later was de oorlog voorbij.

Niet voor de doden. Voor hen is het nooit voorbij, zij namen die zinloze dood mee de eeuwigheid in.

Ze strekt zich uit op het gras. Ik haal de bananen te voorschijn, pel ze, geef haar er een.

Ze eet zwijgend, liggend op haar rug, omhoog turend.

Ik hoor haar kauwen en slikken alsof haar

mond aan mijn oor ligt. Ik zit een meter van haar vandaan.

De stilte.

Het slepen van een voet door het gras wanneer ze haar been verplaatst.

Ik wil de bananenschillen in mijn tas stoppen.

Waarom gooi je ze niet gewoon in het gras, zegt ze. Zouden zij dat niet hebben gedaan? Moeten we hen eren met een museum?

Moeten we hen eren, vraag ik. Wat was hun verdienste?

Gooi ze in het gras, zegt ze.

Ik mik ze de nacht in, in de richting van de bomen. We zien ze niet, horen ze niet neerkomen. Twee bananenschillen tegen de dood?

Ik strek mijn benen, maak een wandeling langs de gevels rond het marktplein, terwijl zij nog steeds op haar rug in het gras ligt.

De hemel verplaatst zich nauwelijks. Alleen de maan heeft een andere heuvel opgezocht.

Ik zie haar in het donker, een silhouet op het gras, uitgestrekt, roerloos, zwart bijna, als verkoold, en een ogenblik, onwillekeurig, ligt ze daar als een lijk, vergeten, weergekeerd, aan-

wezig, en ik haast me terug.

Slaap je?

Nee.

Het moet al laat zijn.

Bij alle geluiden uit het nieuwe Oradour, of van over de heuvels, hebben we niet de kerkklok gehoord die al verschillende keren het uur moet hebben geslagen.

Of willen we de tijd niet horen?

Ik wil graag slapen.

Wat belet je, zeg ik.

Na die nacht werd hier niet meer geslapen.

Ze komt half overeind, steunt op haar ellebogen.

Alsof de nachtmerrie het definitief heeft gewonnen van de slaap.

Daarvoor is er het nieuwe Oradour.

Niet voor hen, zegt ze, hun beenderen liggen hier. De slaap die ze nooit meer kunnen vinden, sluimert hier. Het nieuwe Oradour gaat hen uit de weg.

Iemand moet de slaap vinden. Ze kunnen niet eeuwig blijven waken, dat houdt niemand vol.

Daarom wil ik graag op deze plek kunnen slapen, zegt ze.

In hun plaats? In een nacht als deze?

Deze nacht, dat is geen ander toeval dan dat van hen, zegt ze.

Er is zoveel dat voorbijgaat omdat niemand het vasthoudt. Geschiedenis vergeet wat ze wil herhalen. Daarom wil ik hier slapen, opdat het geen geschiedenis zou zijn, maar iets tussen mij en jou, ook al ken ik jou niet, zoals ik van hen alleen de namen ken.

Ja, zeg ik, we zijn moe, we zouden allebei kunnen slapen.

Ze zakt terug in het gras.

Ik kijk voorbij de gevels naar de maan die langs een volgende heuvel glijdt.

Kom je hier liggen, vraagt ze.

Ik strek me naast haar uit.

Ze draait zich op haar zij, kijkt me aan, het duister van de nacht dat zich in haar ogen stort, glanst me tegemoet.

Aan niets geef je je méér over dan aan de slaap. Niets is zo intiem en tegelijk zo onpersoonlijk. Want niets van de slaap heb je in de hand, noch het eerste indommelen, noch het ontwaken, noch alles wat daartussenin ligt. Niet de diepe slaap, noch de oppervlakkige sluimer, niet de droom, noch het vergeten er-

van – de slaap onttrekt ons aan onszelf, zoals hij ons onttrekt aan de wereld, hij laat alleen ons lichaam over. Een slapende is onschuldig, zoals een lichaam onschuldig is. Omdat de slaap onpersoonlijk is, is hij onschuldig, omdat hij intiem is, is hij weerloos.

Ze wrijft een hand over haar wang.

Ik wil de rust kennen die ik voor hen had gewenst.

Stilte.

Ik wil dat de nacht in dit dorp wordt gehoord.
Door levende oren.

Ze draait zich weer op haar rug. Ik zie aan het vochtige glanzen dat ze haar ogen niet sluit.
Dat ze de slaap nog op een afstand houdt.

Ik weet niet of dit de juiste woorden zijn.

We zijn moe, zeg ik, laten we slapen.

§

De hemel scheurt open. In een paar seconden ben ik klaarwakker, regen zwiept over mijn schouders en mijn benen.

Ik hoor de druppels dof op haar lijf plenzen, zie haar gezicht in de korte flits van een bliksemschicht, haar geopende ogen, de donder

rammelt door het duister.

Ik grabbel onze spullen bij elkaar, duw ze in mijn rugzak, help haar overeind. Mijn hand in haar hand, nat, haar gebaren loom. We strompelen naar de bomen. Opnieuw een bliksemflits, we kunnen het sissen horen, en meteen de knal van de donder als een rilling langs mijn ruggengraat, het korte oplichten van haar drijfnatte lichaam dat voor mij uit wankelt.

Weg van de bomen, roep ik.

We lopen naar de huizen. Nergens is beschutting.

Ik stop de rugzakken in een nis.

Terug naar het plein.

Op onze buik in het gras, haar hand in de mijne, de regen, koud, langs onze ruggen zwepend, kijken we over het plein naar het weerlichten boven de heuvels of vlakbij in een glimp de ruïnes ontblotend, grijs, grauw, onheilspellend in het zilveren neerstorten van het onweer. Iedere keer haar ogen gretig berustend, zonder vragen, zonder oordelen, haast zonder werkelijk te zien.

We kijken alleen maar, wachten af, spreken is zinloos onder het knetteren, het roffelen, de donder, haar vingers losjes in mijn hand, de

geur van regen, aarde, gras, haar lichaam, of het mijne, de geur van een mens, tot onder de huid doorweekt, zweet, verlangen, angst, opluchting, wat het ook is.

Huiveren.

Tot het overwaait, het bliksemen nog slechts grillige lijnen trekt in de verte, de donder voorbij de heuvels rolt, het regenen ophoudt, en achter het wolkenpak, maar niet in het oosten, een dunne streep licht de hemel doet verbleken.

Het is voorbij, zeg ik.

§

We slenteren door de lege straten, langs de plassen die onze silhouetten weerkaatsen, donker in het ontwakende licht, haar huid vaal, teder glimmend in de weerschijn.

De lucht opgefrist, nog steeds warm, damp stijgt van de stenen in een vroege straal licht, een vogel wiekt op trage vleugels naar een nabije heuvel, in een boom bij het kerkhof de eerste trillers, van een lijster misschien.

We kruipen de tuin in van wat de meisjes-

school is geweest, gaan op een stenen traprede zitten.

We zwijgen, luisteren naar de beginnende ochtend.

Paars, rood, diepblauw, vegen purper en roze gloeien op aan de horizon, kleuren de randen van de uiteenglijdende wolkenvelden, de zon begint haar klim. Haar warmte jaagt de laatste damp uit het gras en de stenen. De stralen, die door de brede gaten in de muren vallen, tintelen op onze huid die nog even glinstert waar de regen zijn parels achterliet voor ook die verdampen.

Ik laat haar onderuitzakken, leg haar hoofd op mijn benen, prop een rugzak achter mijn schouders en laat me op mijn beurt met gesloten ogen onderuitglijden.

Ze slaapt. Ik dommel alleen maar wat, blijf de vogels, het loeien van een koe, het starten van een motor en de andere geluiden horen, zonder er echt op te letten. Ik hoor een kerkklok kleppen, maar het lukt me niet het aantal slagen te tellen.

Ze ademt rustig, ik beweeg niet, wil haar niet storen.

Ook niet wanneer ik uiteindelijk mijn ogen open en op mijn horloge zie dat het bijna zeven uur is. Even later slaat een kerkklok daadwerkelijk zeven keer, en onmiddellijk daarna een andere, verder weg.

De lucht is blauw, van de wolken blijven alleen nog witte plukjes over.

Ik wend mijn hoofd af. Kijk naar de muren, naar het roestige hek, naar de gevels aan de overkant.

Dit is de tuin van een meisjesschool. Achter deze muren hebben kinderen sommen leren maken, leren lezen en schrijven, in deze tuin hebben ze gespeeld, gehinkeld misschien, met een bal naar elkaar geworpen, gezongen en geroepen. Nu staan hier twee bomen waarvan alleen de stam is overgebleven en een bundel schrale takken in de plaats van een kruin. Nu liggen wij hier, blakend van gezondheid, hoe je het ook draait of keert. Wij kunnen lezen, rekenen, schrijven – hier maakt het niets uit. In de brochure staat geen woord over de school.

De zon klimt.

Ik moet niezen, probeer me in te houden, nies toch, ze schiet wakker.

Zo ziet de ochtend er uit.

Ze geeuwt. Hoe kranig, hoe ontwapenend haar gezicht.

En nu?

Ze kijkt me aan. Haar gezicht helder van een vermoeide ernst.

Naar huis, zegt ze.

Ik rijd haar naar de boerderij. Onderweg valt ze opnieuw in slaap.

Ik maak haar wakker als we op het erf zijn. Ze stapt onmiddellijk uit.

De honden komen naar haar toe. Ze wrijft over hun snuiten, krabt hun pels.

Ik stap ook uit.

Ik ga douchen, zegt ze. Daarna wil ik graag alleen zijn.

Ze kijkt me aan. Bedankt, zegt ze.

Ze stuurt de honden weg, de beesten gehoorzamen.

Ze verdwijnt in het huis. Ik hoor haar de trap opklimmen, haar tred moe en toch licht.

Er staan een paar auto's van gasten, maar er is niemand op het erf.

Ik stap weer de auto in en vertrek.

Laat in de namiddag keer ik naar de boerderij terug.

De boer is aan het werk met zijn tractor. In het deurgat verschijnt de boerin.

De honden springen tegen me op.

De boerin roept ze terug. Pomme, Newton!
Af!

Kom je voor haar?

Ja, zeg ik.

Ze is er niet.

Gaan wandelen?

Nee.

De boerin aarzelt.

Vertrokken met haar bagage. Ze heeft haar kamer betaald. Mijn man heeft haar naar de bushalte gebracht.

Zo plots? Heeft ze iets gezegd?

Alleen onbeduidende dingen. Wat had u nog willen horen?

Ik haal mijn schouders op.

U hebt haar geholpen. Ik denk dat ze u nog heeft bedankt. Dat ik u dat nog een keer mocht zeggen.

Zei ze waar ze heen ging?

Nee.

Hebt u haar adres?

Ook niet. Van sommige gasten weten we het, van haar niet, alleen dat ze uit België komt. Het is een klein land, voor het geval u haar zou willen zoeken. Wilt u een kop koffie?

Graag.

Ze gaat tegenover me aan de tafel zitten, reikt me een pot suiker en een kan melk aan.

Dank u.

Ik neem de melk, vul de dampende kop tot aan de rand bij.

Dat dorp laat niemand onberoerd. Wij hebben onze eigen problemen, zegt ze, met het landbouwbeleid in Europa, kleine bedrijven zoals het onze krijgen het moeilijk.

Ja, zeg ik.

Dit keer zijn het niet alleen de Duitsers, de Fransen evengoed. Maar daar hoeven de bezoekers hier niet wakker van te liggen. Ze komen voor het dorp. Dat is begrijpelijk.

Ik knik opnieuw.

Voor mensen die het dorp in hun vrije tijd bezoeken, is het iedere keer aangrijpend, zegt ze.

Er is geen weg terug.

Heel anders dan Auschwitz of Dachau. Wat daar tot een einde werd gebracht, is verontrustend. Dieper kan een mens niet vallen, wordt

gezegd. En zo diep is hij ook gevallen. Maar Oradour maakt wanhopig, omdat hij voor wat hij hier deed niet eens zo diep hoefde te vallen. Een opwelling tot vergelding volstond.

Je hebt erover nagedacht.

Ik, inderdaad, zegt ze mild, maar in feite hoef je er niet over na te denken, zo duidelijk is het, zo onweerlegbaar, niet?

Ik knik.

Ze staat op, staart naar mijn kop koffie, alsof ze het gesprek wil beëindigen. Ik drink de kop leeg.

U hebt gelijk.

Ze neemt de kop onmiddellijk van de tafel. Blijft met de kop in haar handen staan, kijkt naar me.

Maakt u zich om haar geen zorgen.

Nee, zeg ik, dat niet.

Het spijt me, ik heb nog heel wat te doen. Als u hier wilt overnachten, er is een kamer vrij.

Dat is vriendelijk, maar het is niet nodig.

Ze glimlacht, ruimt de tafel af.

Ik heb geslapen als een rund. Heb koffie gedronken in een café in het nieuwe Oradour, de krant gelezen, een croissant gegeten. Naar de mensen gekeken die voorbijkwamen, vriendelijk in het heldere licht dat van de heuvels gleeed. Mannen, vrouwen, misschien degenen die we de avond daarvoor hadden gehoord toen ze een rolluik neerlieten, een autoportier dichtgoiden, een hamer lieten neerkomen. Sommige van hen moeten hier zijn komen wonen zonder dat ze weet hadden van het oude Oradour. Ze praten, ze lachen, hun leven gaat door, ze kunnen niet blijven stilstaan bij wat zich daar heeft afgespeeld, voor hun geboorte. Of het tijdens de Tweede of de Eerste Wereldoorlog gebeurde of nog daarvoor, in de geschiedenis heeft het zijn vaste plaats, maar niet in de tijd. In de tijd ligt de geboorte van hun eigen zoon of dochter, of de dood van hun vader of moeder of geliefde.

Van de geschiedenis resten de verhalen van de overlevenden, van omwonenden uit de heuvels die de schoten hoorden, rookpluimen zagen, die het dorp vonden toen alles voorbij was. Resten de processtukken van de rechtszaak

over de slachting te Oradour, een proces dat plaatsvond in Bordeaux in 1953. Van degenen die terechtstonden kregen twee de doodstraf, de meesten dwangarbeid, enkelen opsluiting, zesenveertig beschuldigen werden bij verstek ter dood veroordeeld.

Van het dorp resten deze huizen, deze straten, de bomen die blijven groeien, het tramspoor, de naaimachientjes.

Het voorlezen van de lijst met slachtoffers tijdens het proces in 1953 nam een half uur in beslag, en al die tijd waren de aanwezigen in de gerechtszaal doodstil, de rechters, de advocaten, de baliemedewerkers, de beschuldigen, de zeventig reporters, de zestig militaire politiemannen, de vijftig belangstellenden die het publiek vormden.

Ik sta op het marktplein, de zon schijnt hard, de hemel is egaal blauw, rimpelloos, geen spoor meer van de regen.

Ze lieten het dorp dakloos achter.

Tekst

ELVIS PEETERS

www.elvispeeters.be

De reeks Belgica staat

onder redactie van

DIRK LEYMAN

Vormgeving

BARENDS & PIJNAPPEL

Drukwerk

DRUKKERIJ SLINGER

Uitgave

VOETNOOT

www.voetnoot-publishers.nl

ISBN

9789078068907

Uitgegeven met productiesteun van het

VLAAMS FONDS VOOR DE LETTEREN